

Şükran Çalışması

Teruma

Yahudilikte önemli bir ilke vardır. Bir ümit kaynağı ve aynı zamanda Tora'nın yapılandırıcı ilkelerinden de biridir bu: *Tanrı, tedaviyi hastalıktan önce verir (Megila 13b)*. Kötü şeyler meydana gelebilir, ama eğer nereye bakacağımız biliyorsak, Tanrı bunun devasını bize çoktan vermiştir.

Dolayısıyla, örneğin, *Hukat peraşasında*, Miryam ve Aaron'un ölümlerini ve Moşe'ye, Vaat Edilmiş Topraklara girmeden, çölde öleceğinin bildirilmesini okuruz. Bu, fanilik kavramıyla oldukça dehşet verici bir buluşmadır. Yine de, tüm bunlardan önce, kızıl inek kanununu, yani ölümle temas sonrasındaki arınma prosedürünü öğreniriz. Tora bunu, herhangi bir yakının kaybı sonrasında arınabileceğimiz konusunda bizi baştan temin etmek için özellikle buraya yerleştirmiştir. İnsanın ölümlü olması bizi Tanrısal ölümsüzlüğün huzurunda bulunmaktan mutlak surette men ediyor değildir.

Bu, *Teruma peraşasını* anlamamızın anahtarıdır. Her ne kadar tüm açıklama otoriteleri hemfikir değilse de, bu *peraşanın* gerçek önemi, Tanrı'nın Altın Buzağı günahına önceden verdiği cevap olmasında yatmaktadır. Aslında bu *perasha* (ve *Tetsave*), Buzağı'nın hikâyesini anlatan *Ki Tisa*'dan sonra gelmeliydi. Ona burada, günahın *öncesinde* yer verilmesinin amacı bize, devanın hastalıktan, *tikunun kulkuldan*, onarımın kırıkta, kefaretin günahın önce var olduğunu bildirmektir.

Dolayısıyla, *Teruma'yı* ve *Mişkan*, yani Kutsal Mesken olgusunu ve beraberinde getirdiği her şeyi anlamak için, öncelikle Altın Buzağı olayı sırasında neyin yanlış gittiğini anlamamız gerekmektedir. Burada Tora çok üstü kapalı bir şekilde konuşmaktadır ve *Ki Tisa*'da bize, birbirinden oldukça farklı üç düzeyde anlaşılabilir bir anlatım sunmaktadır.

Bu düzeylerin ilki ve en bariz olanı, Altın Buzağı günahının, Aaron adına bir liderlik başarısızlığından kaynaklanmış olduğudur. Şemot 32'yi ilk okuduğumuzda edindiğimiz

baskın izlenim budur. Aaron'un, halkın yaygarasına direnmesi gerektiği hissine kapılırız. Onlara sabırlı olmalarını söylemesi gerekirdi. Liderlik sergilemesi gerekirdi. Ama bunu yapmamıştı. Moşe dağdan indiği ve ona ne yaptığını sorduğu zaman, Aaron'un cevabı şöyle olmuştur:

“Efendim öfkelenmesin. Bu halkın kötülüğe ne kadar yatkın olduğunu biliyorsun. Bana ‘Bize yol gösterecek bir aracı yap, çünkü bizi Mısır’dan çıkararak bu adam – Moşe – ona ne olduğunu bilmiyoruz’ dediler. Onlara ‘Kimde altın takılar varsa çıkarın’ dedim. Sonra bana altını verdiler, ben de onu ateşe attım ve bu Buzağı ortaya çıktı!” (Şemot 32:22-24).

Bu bir sorumluluk başarısızlığıdır. Ayrıca göz alıcı bir inkâr hareketidir de (“Onu ateşe attım ve bu Buzağı ortaya çıktı!”).¹ Sonuç olarak, hikâye üzerindeki ilk okuma, Aaron'un başarısızlığıyla ilgilidir.

Ama sadece ilk okuma. Daha derin bir okuma, bunun Moşe hakkında olduğu yönündedir. En baştan bu krizi yaratan şey, Moşe'nin kampta bulunmaması olmuştur. “Halk Moşe'nin dağdan inmesinin uzun zaman aldığını fark etmeye başlamıştı. Aaron'un çevresine toplandılar ve ona ‘Bizim için, bize yol gösterecek bir aracı yap,’ dediler, “çünkü bizi Mısır’dan çıkararak bu adam – Moşe – ona ne olduğu hakkında hiçbir fikrimiz yok” (Şemot 32:1).

Tanrı, Moşe'ye neler olup bittiğini anlattı: “Aşağı in, çünkü Mısır’dan çıkarmış olduğun halkın yozlaştı” (Şemot 32:7). Satır arasındaki ton açıktır: “Aşağı in” ifadesi, Tanrı'nın Moşe'ye, yerinin dağın tepesinde, Tanrı'nın yanı değil, dağın eteklerinde halkın yanı olduğunu söylediğini göstermektedir. “[*Senin*] halkın” kullanımıyla da Tanrı, Moşe'ye, halkın, Tanrı'nın değil kendi meselesi olduğu mesajını vermekteydi. Tanrı onları Halkı olmaktan reddetmek üzereydi.

Moşe acilen halkı bağışlaması için Tanrı'ya dua etti ve sonra aşağı indi. Bunun ardından gelenler, bir eylemler kasırgasıdır. Moşe iner, neler olduğunu görür, levhaları kırar, Buzağıyı yakar, küllerini suyla karıştırarak halka içirir, sonra da kabahatlıleri cezalandırmak için yanına yardım çağırır. Derhal halkın içinde liderlik iplerini eline almış, bir an öncesinde kaosu hüküm sürdüğü yerde düzeni tekrar sağlamıştır. Bu okumada merkezi karakter Moşe'dir. Kendisi, güçlü liderlerin en güçlüsü olagelmiştir. Ancak bunun sonucu, Moşe kısa bir süre için orada olmayınca halkın paniğe kapılması olmuştur. İşte güçlü liderliğin olumsuz yanı budur.

Ancak bunun ardından, Tora'nın anlaması en zor bölümü olan Şemot 33 gelmektedir. Bu bölüm, Tanrı'nın, her ne kadar halka yolculuğunun geri kalanında eşlik edecek bir “melek” veya “ulak” gönderecekse de, Bizzat Kendisi'nin, halkın arasında bulunmayacağını beyan etmesiyle başlar; “çünkü sert enseli (boyun eğmez, inatçı) bir halksın sen ve seni yol üstünde imha edebilirim”. Bu durum halkı derinden üzer (Şemot 33:1-6).

12 ila 23. pasuklarda Moşe, Tanrı'nın bu kararını sorgular. Tanrı'nın Mevcudiyetinin halkla birlikte gitmesini istemektedir. “Yollarını bilmemi sağla” ve “Lütfen onurunu görmeme

¹ Devarim 9:20'de Moşe, şu noktaya kadar bizden gizli tutulmuş bir gerçeği açıklamaktadır: “A-Şem, Aaron'a da çok öfkelenmişti, onu yok etmekle tehdit ediyordu; bu yüzden o zaman Aaron için de dua etmişim.”

izin ver” diye yalvarır. Bunu anlamak zordur. Moşe ile Tanrı arasındaki diyalogun bütünü – ki bu, Tora’nın en yoğun ve güçlü diyaloglarından biridir – artık günah ve bağışlama hakkında değildir. Bu, Tanrı’nın doğası hakkında neredeyse metafiziksel bir sorgulama gibi görünmektedir. Bunun Altın Buzağı ile ne bağlantısı vardır?

Ama hepsinden daha kafa karıştırıcı olanı, bu iki olayın *arasında* olanlardır. Metin, Moşe hakkında, “Çadırını aldı ve onu kendisi için kampın dışına, kamptan uzağa dikti” (Şemot 33:7) diye anlatmaktadır. Bu mutlaka *tam da yapılması en yanlış şey* olsa gerektir. Eğer, Tanrı’nın ve metnin ima ettiği üzere, mesele Moşe’nin bir lider olarak *mesafesi* idiye, o zaman onun bu noktada yapması gereken en önemli şey, kendisini kampın dışında konumlandırmak değil, halkın içinde kalmak olmalıydı. Dahası, Tora bize daha demin, Tanrı’nın, Bizzat halkın içinde olmayacağını söylediğini – ve bunun halkta büyük bir sıkıntıya yol açtığını – anlatmıştır. Moşe’nin bunun aynısını yapma kararı da mutlaka onların bu sıkıntısını ikiye katlamış olsa gerektir. Aslında burada çok derin bir şeyler olmaktadır.

Bana öyle görünüyor ki, Şemot 33’te Moşe, hayatının en cesur eylemine girişmektedir. Tanrı’ya şöyle demektedir: “Sorun *benim* mesafeli olmam değil. Senin mesafeli olman. Halk Senden dehşet duyuyor. Senin ezici gücüne tanık oldular. Seni, dünyanın bildiği en büyük imparatorluğu dize getirirken seyrettiler. Senin denizi kuru toprağa çevirdiğini, göklerden yiyecek gönderdiğini ve bir kayadan su tedarik ettiğini gördüler. Sinay Dağı’nda Senin sesini duydukları zaman, aracılık etmem için yalvarmak üzere bana geldiler. ‘Bizimle sen konuş ve dinleyeceğiz; ama ne olur bizimle Tanrı konuşmasın ki ölmeyelim’ (Şemot 20:16) dediler. Buzağıyı bir puta tapmak istedikleri için değil, Senin Mevcudiyetinin onlara dehşet hissettirmeyecek bir simgesi olması amacıyla yaptılar. Senin onlara yakın olmana ihtiyaçları var. Seni göklerde veya dağın zirvesinde değil, kampın içinde hissetmeye ihtiyaçları var. Ve Senin yüzünü göremezlerse bile – zira bunu kimse yapamaz – en azından Senin görkemini görülebilir bir işaretini görmelerine izin ver.”

Kanımca, Moşe’nin isteği buydu ve bu haftaki *peraşa* da işte bu isteğin cevabıdır. “Benim için bir Kutsal Mekân yapınlar ve içlerinde barınacağım” (Şemot 25:8). Bu, Tora’da, “barınmak” anlamına gelen *ş-h-n* kökünün Tanrı ile ilgili olarak kullanıldığı ilk yerdir. İsim haliyle bu tam olarak “komşu” anlamına gelir. Yahudiliğin Tanah sonrası döneminde, Tanrı’nın, evrenin ötesinde ve üstünde olduğu fikrinin aksine, her yerde mevcut, Yakın Olan Tanrı olduğu şeklindeki, Tanrı’yı yakın bir komşu olarak gören cüretkâr fikri ifade eden anahtar sözcük *Şehina* da bu kökten türemiştir.

Tora’nın teolojisi açısından *Mişkan*, Mabet veya Tapınak, yani “Tanrı’nın görkemi için” fiziksel bir “ev” fikrinin ta kendisi derin bir paradoks teşkil eder. Tanrı evrenden çok üstündür, onun çok ötesindedir. Kral Şelomo’nun Birinci Bet Amikdaş’ın ibadete açılışı sırasında söylediği gibi: “İşte, gökler ve göklerin gökleri [dahi] seni içeremez; hele bu ev – hiç!” (Melahim I 8:27). Veya Yeşayau’nun Tanrı adına söylediği gibi: “Gökler tahtım, yeryüzü de ayak taburemdir. Benim için nasıl bir ev inşa edebilirsiniz, benim dinlenme yerim neresi olabilir?” (Yeşayau 66:1)

Yahudi mistiklerinin vurguladıkları gibi, cevap, Tanrı’nın bir binada değil, o binayı inşa edenlerin kalplerinde yaşıyor olduğudur: “Benim için bir Kutsal Mekân yapınlar ve içlerinde barınacağım” (Şemot 25:8) – “içinde” değil, “[onların] içlerinde”. Yine de acaba bu nasıl olmaktadır? Hangi insani hareket Tanrısal Mevcudiyetin kampın ve toplumun içinde

yaşamasını sağlamaktadır? Cevap, *peraşamızın* armağan, katkı veya bağış anlamına gelen ismidir: *Teruma*.

“A-Şem, Moşe’ye konuşarak şöyle dedi: Bene Yisrael’e söyle, Bana bir bağış getirsinler. Kalbi kendisini motive eden herkesten Benim için bu bağışı alacaksın.” Bunun Yahudi tarihinin dönüm noktası olduğu anlaşılacaktır.

O ana kadar Bene Yisrael, Tanrı’nın mucizelerinin ve kurtarma eylemlerinin alıcıları olagelmişlerdi. Tanrı onları kölelikten özgürlüğe çıkarmış ve onlar için mucizeler gerçekleştirmişti. Tanrı’nın henüz yapmadığı sadece tek bir şey vardı: *Bene Yisrael’e, Tanrı’ya bir karşılık verme fırsatını tanımak*. Bu fikrin ta kendisi abestir. Nasıl olur da biz, Tanrı’nın yaratmış olduğu varlıklar, bizi yapmış olan Tanrı’ya bir şeyleri geri verebiliriz? Sahip olduğumuz her şey zaten O’nundur. David’in, hayatının sonlarında Bet Amikdaş’ın inşasını başlatmak amacıyla gerçekleştirdiği toplantı sırasında söylediği gibi:

Zenginlik ve şeref Senden gelir; Sen her şeye hükmedersin... Ben kimim ve halkım kim ki bu kadar cömert bir şekilde verebiliyor olalım? Her şey Senden gelir ve [yalnızca] Senin elinden [geleni] verdik Sana. (Divre Ayamim I 29:12, 14)

Nihayetinde *Mişkan*’ın ardındaki mantık da budur. Tanrı’nın bize yönelik en büyük armağanı, O’na bir şeyler verebilme kabiliyetidir. Yahudiliğin perspektifinden, bu fikir riskle yüklüdür. Tanrı’nın armağanlara muhtaç olabileceği fikri, putperestlik ve kâfirliğe yakındır. Yine de, bu riskin bilincinde olan Tanrı, Ruhunun kampın içinde barınmasını sağlamaya ve Bene Yisrael’in Tanrı’ya bir karşılık vermelerine izin vermeye Moşe tarafından ikna edilme lüksünü Kendisine tanımıştır.

Mişkan fikrinin kalbinde, Lewis Hyde’nin, çok güzel bir şekilde “şükran çalışması” olarak tarif ettiği kavram yatar. Hyde’nin klasik araştırması, *The Gift*,² özellikle de kritik geçiş anlarında, armağanlar vermenin ve almanın rolü üzerinde durur. Hyde kitabında Talmud’dan bir hikâyeyi aktarır. Bir adamın kızı evlenmek üzeredir, ama adama, kızının günün sonunu çıkaramayacağı bildirilir.

Ertesi sabah adam kızını ziyaret eder ve onun hâlâ hayatta olduğunu görür. Her ikisinin de bilmediği şey, kızın, düğün sonrasında şapkasını duvara astığı zaman, kullandığı iğnenin duvar çatlağına gizlenmiş olan bir yılanı saplanarak onu öldürmüş olduğudur. Bu olmasa gerçekten de yılan kızın sokacak ve öldürecektir. Bunu keşfettikleri zaman, baba, kızının bu Tanrısal müdahaleye nasıl olup da nail olduğunu bilmek ister. Kızı cevap verir: “Fakir bir adam dün kapıya geldi. Herkes düğün hazırlıklarıyla o kadar meşguldü ki, kimsenin onunla ilgilenecek vakti yoktu. Bu yüzden ben de yemem için bana verilen yiyecek porsiyonunu alıp ona verdim.” Kızın mucizevi kurtuluşunun sebebi işte bu cömertlik hareketiydi. (Şabat 156b)

Mişkan’ın inşası temel öneme sahipti, çünkü Bene Yisrael’e Tanrı’ya bir karşılık verme fırsatı tanımaktaydı. Daha sonraları Yahudi kanunu, tamamen *tsedakaya* bağımlı olan fakir bir insanın bile hâlâ *tsedaka* vermekle yükümlü olduğu³ yönündeki dikkate değer hükme vardığı zaman, verme eyleminin insani itibarın ayrılmaz bir parçası olduğu gerçeğini tanıdığını ortaya

² Lewis Hyde, *The Gift: How the Creative Spirit Transforms the World* (Edinburgh: Canongate, 2006) [*Armağan: Sanatsal Yaratıcılık Dünyayı Nasıl Değiştirir*, Metis Yayınları, 2008].

³ Rambam, *İlhot Şekalim* 1:1, *Matenot Aniyim* 7:5.

koymuştur. Sadece aldığınız ve hiçbir şey vermediğiniz bir durumda olmak, insani itibardan yoksun olmak demektir.

Mişkan Tanrısal Mevcudiyetin evi haline gelmiştir, şunkü Tanrı onun yalnızca gönüllü bağışlarla yapılması gerektiğini belirtmiştir. Vermek, her birimizin toplumun iyiliği için şahsi katkıda bulunmasına olanak sağlamak suretiyle lütufkâr bir toplum yaratır. *Mişkan*'ı inşa etmenin Altın Buzağı gûnahının tedavisi olmasının sebebi de buydu. Yalnızca alan, ama karşılığında hiçbir şey veremeyen bir halk, bağımlılık ve öz-saygı eksikliği kapanına kısılmıştı. Tanrı, onlara, verme fırsatını tanıyarak, halkın Kendisine ve Kendisinin de onlara yakınlaşmasına olanak sağlamıştır.

İşte bu nedenledir ki, sorumluluklara değil, sadece haklara; başkalarına neler verdiğimize değil, sadece neler üzerinde hak iddia ettiğimize dayanan bir toplumda daima, zaman içinde bir şeyler yanlış girecektir. Bir ebeveynin bir şocuğa verebileceği en önemli armağanın, karşılık verebilme şansı olmasının sebebi de budur. *Teruma* sözcüğünün etimolojisi de buna işaret eder. Bu sözcük basitçe katkı veya bağış değil, tam sözlük anlamıyla “kaldırılmış; yükseltilmiş” bir şey anlamına gelir. Verdiğimiz zaman, yükselen şey bağışımız değil, biz oluruz. Biz, bize verilenlerle hayatta kalırız; ama başkalarına verdiklerimizle itibar kazanırız.

şABAT SOFRASI İçİN SORULAR

1. *Mişkan* hangi ihtiyaca cevap vermekteydi ve günümüzde bu ihtiyacı nasıl karşılamaktayız?
2. Sizce verme eylemi insani itibar kazanmak için neden kritik öneme sahiptir?
3. Günümüzde nasıl, bu haftaki *peraşada* gördüğümüz, *Mişkan*'a yapılan gönüllü bağışlara benzer şekilde “Tanrı'ya karşılık verebiliriz”?

www.RabbiSacks.org f t i @RabbiSacks

The Rabbi Sacks Legacy Trust, PO Box 72007, London, NW6 6RW • +44 (0)20 7286 6391 • info@rabbisacks.org

© Rabbi Sacks • All rights reserved